

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ДО ДРУГОЇ РІЧНИЦІ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

20 лютого 2016 року

УДК 327.2

Д55

*За повного або часткового використання матеріалів даної публікації
посилання на видання обов'язкове*

До другої річниці агресії Росії проти України (20 лютого 2016 року) / Національний інститут стратегічних досліджень. – К. : НІСД, 2016. – 32 с.

ISBN 978-966-554-258-3

Оригінал-макет підготовлено
в Національному інституті стратегічних досліджень:
вул. Пирогова, 7-а, Київ-30, 01030
Тел./факс: (044) 234-50-07
e-mail: info-niss@niss.gov.ua

Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 1,86
Наклад 300 пр.

ПП «ФЕНІКС»
03680, м. Київ, вул. Шутова, 13Б
Тел./факс: (044) 501-93-01

ISBN 978-966-554-258-3

© Національний інститут
стратегічних досліджень, 2016

Українсько-російські відносини мають тривалу й суперечливу історію, яка налічує сотні років. Її основним геополітичним змістом є прагнення Московії та її спадкоємців – Російської імперії, Радянського Союзу та Російської Федерації – унеможливити становлення незалежної держави Українського народу як повноправної європейської держави.

Набуття Україною незалежності у 1991 році у результаті розпаду СРСР від початку розглядалося і досі розглядається російською елітою як прикре історичне «непорозуміння», яке має бути якнайшвидше виправлене. За визначенням В. Путіна, розпад СРСР – «найбільша геополітична катастрофа ХХ століття». Події 2014-2015 років довели, що такий погляд широко підтримуваний багатьма прошарками російського суспільства. Навіть у січні 2016 року згідно з результатами соціологічних опитувань 64 % росіян підтримують агресію проти України.

Набуття Україною незалежності у 1991 році у результаті розпаду СРСР від початку розглядалося і досі розглядається російською елітою як прикре історичне «непорозуміння», яке має бути якнайшвидше виправлене.

У свідомості кремлівського керівництва і значної частини населення Росія оточена ворогами, які прагнуть захопити російські природні ресурси. Провідну роль у цій «глобальній змові» відіграє Захід на чолі зі США. Аби вистояти у фантомному двобої, Росія, на переконання керівництва РФ, повинна будь-що відновити контроль над територіями колишнього СРСР і державами «соціалістичного табору». Ключовим завданням є захоплення України, що кардинально збільшить російські демографічні, політичні, економічні, військові та інші ресурси. В

ірраціональній картині світу «кремлівських мрійників» відновлення контролю над Києвом – літописною «матір'ю градов Руських», столицею і прабатьківщиною східнослов'янського православ'я – є життєво важливим інтересом Росії.

Ще 26 серпня 1991 року, через два дні після ухвалення Верховною Радою України Акта проголошення незалежності України, П. Воцанов, прес-секретар президента РРФСР Б. Єльцина, за його дорученням оголосив офіційну позицію Росії щодо відносин із «союзними республіками»: «РРФСР залишає за собою право порушити питання про перегляд кордонів». 28 серпня 1991 року віце-президент РФ О. Руцькой на чолі офіційної делегації РРФСР прибув до Києва з метою змусити керівництво України відмовитися від щойно проголошеної незалежності, також погрожуючи переглядом кордонів у разі відокремлення України від Росії.

Трохи більше ніж за півроку територіальні претензії РФ до України були оформлені офіційними рішеннями вищих державних органів Росії. 21 травня 1992 року Верховна Рада РФ ухвалила Постанову № 2809-1 «О правовой оценке решений государственной власти РСФСР по изменению статуса Крыма, принятых в 1954 году», згідно з якою Постанова Президії ВР РРФСР від 5 лютого 1954 року «Про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу Української РСР» була визнана такою, що «не має юридичної сили з моменту її прийняття». У грудні 1992 року З'їзд народних депутатів РФ доручив Верховній Раді РФ розглянути питання про статус Севастополя, і 9 липня 1993 року на виконання цього доручення ВР РФ

Постановою «Про статус міста Севастополя» оголосила федеральний статус міста.

Після 1991 року політику Росії щодо України, закріплену відповідними стратегічними документами, визначає принципове переконання у скороминучості державної незалежності України.

Після 1991 року політику Росії щодо України, закріплену відповідними стратегічними документами, визначає принципове переконання у скороминучості державної незалежності України. У публічній доповіді «Россия –

СНГ: Нуждається ли в коректировке позиція Запада?» Служба зовнішньої розвідки РФ, очолювана тоді Є. Примаковим, визначила оптимістичним сценарієм розвитку СНД посилення доцентрових процесів аж до «утворення конфедерації». Сценарій також передбачав можливість «переходу до федерального устрою в низці країн Співдружності». Було проголошено своєрідну російську «доктрину Монро» / нове видання «доктрини Брежнєва» для пострадянського простору: дії Заходу на теренах колишнього СРСР мають узгоджуватися з Кремлем.

Головною метою політики Росії щодо СНД президент Росії Б. Єльцин визначив «створення інтегрованого економічного і політичного об'єднання держав, спроможного претендувати на гідне місце у світовому товаристві»¹. Президент Росії В. Путін залишив цю мету без змін, стверджуючи своїм Указом, що «на території СНД зосереджено наші [Росії] головні життєві інтереси у сферах економіки, оборони, безпеки, захисту прав росіян, забезпечення яких становить основу національної безпеки країни; ефективне співробітництво з державами СНД є чинником, що протистоїть відцентровим тенденціям у самій Росії»². Політична і економічна стабільність держав СНД безпосередньо узалежнена здійсненням ними дружньої політики щодо РФ.

Кризові процеси, які визначали політичний і економічний порядок денний у РФ протягом 1990-х років (антикон-

¹ Об утверждении стратегического курса Российской Федерации с государствами-участниками Содружества Независимых Государств : указ от 14 сентября 1995 года № 940 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.mid.ru>

² О признании утратившими силу отдельных положений Указа Президента Российской Федерации от 14 сентября 1995 г. № 940 «Об утверждении Стратегического курса Российской Федерации с государствами-участниками Содружества Независимых Государств : указ от 31 августа 2005 года № 1010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_55388/

ституційний заколот Б. Єльцина 1993 року¹, що завершився брутальним розстрілом парламенту РФ, поваленням конституційного ладу і масовими жертвами, геноцид чеченського народу під час 1-ої і 2-ої чеченських війн, низка жакливиx терористичних актів, «колоніальні» війни у Молдові, Таджикистані, Грузії, сепаратистські ви-яви в низці регіонів РФ (республіки Північного Кавказу, Татарстан, Башкортостан, Якутія, Тува, Свердловська область тощо), гіперінфляція і катастрофічне зниження ВВП, дефолт 1998 року, суцільна криміналізація суспільства і держави тощо) майже на 10 років затримали реалізацію реваншистської стратегії Росії.

Розв'язуючи складні внутрішньополітичні й економічні проблеми, у 1990-ті роки Кремль був змушений підтримувати ілюзію добросусідських відносин з Україною.

Розв'язуючи складні внутрішньополітичні й економічні проблеми, у 1990-ті роки Кремль був змушений підтримувати ілюзію добросусідських відносин з Україною. Зокрема, 5 грудня 1994 року РФ разом із США і Сполученим Королівством підписали Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум), згідно з яким Росія взяла на себе зобов'язання:

<...> поважати незалежність і суверенітет та існуючі кордони України (ст. 1);

<...> утримуватися від загрози силою чи її використання проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України, і що ніяка їхня зброя ніколи не буде використо-

¹ Конституційний Суд РФ під головуванням В. Зорькіна, який і нині очолює цю установу, Рішенням від 21 вересня 1993 року № 3-2 визнав дії і рішення президента РФ неконституційними і такими, що є підставою для відсторонення президента РФ від посади «або приведення в дію інших спеціальних механізмів його відповідальності». 24 вересня 1993 року Х З'їзд народних депутатів РФ розцінив дії президента РФ як державний заколот і ухвалив рішення про припинення його повноважень. Відтоді використання керівництвом РФ принципу легітимності, зокрема для оцінювання подій в Україні, слід розглядати не з правових, а виключно з пропагандистських позицій.

уватися проти України, крім цілей самооборони або будь-яким іншим чином згідно зі Статутом ООН (ст. 2);

<...> утримуватись від економічного тиску, спрямованого на те, щоб підкорити своїм власним інтересам здійснення Україною прав, притаманних її суверенітету, і таким чином отримати будь-які переваги (ст. 3) тощо.

У 1997 році був укладений Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією, згідно з яким сторони зобов'язалися:

<...> поважати територіальну цілісність одна одної і непорушність існуючих між ними кордонів (ст. 2);

будувати відносини одна з одною на основі принципів взаємної поваги суверенної рівності, територіальної цілісності, непорушності кордонів, мирного врегулювання спорів, незастосування сили або загрози силою, включаючи економічні та інші способи тиску, права народів вільно розпоряджатися своєю долею, невтручання у внутрішні справи, додержання прав людини та основних свобод, співробітництва між державами, сумлінного виконання взятих міжнародних зобов'язань, а також інших загальновизнаних норм міжнародного права (ст. 3) тощо.

Лінія державного кордону, поважати який зобов'язалася РФ, була визначена на картах у 2003 році Договором між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон. Водночас протягом наступних років РФ у різний спосіб гальмувала процес демаркації державного кордону з Україною, тобто його проведення на місцевості.

Загальмувавши дезінтеграційні процеси в РФ та надійно зцементувавши «бато́гом і пряником» економічну і політичну еліту, нове російське керівництво на чолі з В. Путіним розпочало безпосередню реалізацію реваншистської стратегії. Спочатку потрібно було з'ясувати реакцію США та їхніх союзників, для чого Росія вдалася до застосування силових засобів проти України (жовтень 2003 року – конфлікт довкола ост-

Загальмувавши дезінтеграційні процеси в РФ та надійно зцементувавши «бато́гом і пряником» економічну і політичну еліту, нове російське керівництво розпочало безпосередню реалізацію реваншистської стратегії.

рова Тузла, січень 2006 року і січень 2009 року – «газові війни») і Грузії (війна 2008 р.). Після цих подій у Кремлі сформувалося стійке уявлення про наявність у еліт Західних країн, насамперед європейських, «мюнхенського синдрому» – готовності до поступок агресорові за рахунок держав Балто-Чорноморсько-Каспійського регіону.

Пасивна реакція Західних держав на російські провокації суттєво вплинула на формування у керівників РФ переконання про безкарність, фактично заохочувала Кремль до агресивних дій.

Пасивна реакція Західних держав на російські провокації суттєво вплинула на формування у керівників РФ переконання про безкарність, фактично заохочувала Кремль до агресивних дій проти держав колишнього СРСР і «соціалістичного табору».

Поворотним моментом для В. Путіна стала Помаранчева революція 2004 року, яку російський національний лідер сприйняв як свою особисту поразку. Саме тоді було напрацьовано сценарії, застосовані за 10 років. Зокрема, у 2004 році Росія вперше розіграла карту «східноукраїнського» сепаратизму. 26 листопада 2004 року Луганська обласна рада проголосувала за створення Південно-східної республіки, 28 листопада у м. Севе́родонецьку Луганської області на з'їзді депутатів усіх рівнів із 17 регіонів України, переважно східних і південних, у якому брала участь представницька делегація з РФ на чолі з мером Москви Ю. Лужковим, обговорювалося створення Південно-східної федеративної держави зі столицею у Харкові.

Поворотним моментом для В. Путіна стала Помаранчева революція 2004 року, яку російський національний лідер сприйняв як свою особисту поразку.

У квітні 2008 року під час Бухарестського саміту НАТО В. Путін заявив президентові США Дж. Бушу: «Україна це взагалі не держава. Частина її територій – це Східна Європа, а частина, і значна, подарована нами <...> якщо

Україна піде в НАТО, то піде без Криму і сходу – вона просто розпадеться». Такі уявлення стали основою стратегічного бачення цілей РФ на новому етапі експансії, яке,

ймовірно, було сформульоване на спільному засіданні Ради безпеки і Державної Думи РФ 25 грудня 2008 року.

Відповідні положення у відкритій або завуальованій формі було закріплено в російських стратегічних документах з питань зовнішньої і безпекової політики – Стратегії національної безпеки РФ, Концепції зовнішньої політики РФ, Воєнній доктрині РФ, а також Концепції довгострокового соціально-економічного розвитку РФ.

Для реалізації стратегії Кремля російські державні органи створили комплексну систему примушення держав СНД до об'єднання. Така система використовує інструменти політико-дипломатичного, економічного, насамперед енергетичного, інформаційно-пропагандистського і (у разі доцільності) воєнного тиску з широким використанням технологій підривної діяльності, теоретично розроблених і практично випробуваних ще за часів сталінського СРСР.

Для реалізації стратегії Кремля російські державні органи створили комплексну систему примушення держав СНД до об'єднання.

Складовою частиною цієї системи мала стати теоретично опрацьована і практично випробувана парадигма гібридної війни. Сучасне розуміння цієї парадигми Росією викладено в доповіді начальника Генерального штабу ЗС РФ генерала армії В. Герасимова на загальних зборах Академії воєнних наук РФ у січні 2013 року.

Складовою частиною цієї системи мала стати теоретично опрацьована і практично випробувана парадигма гібридної війни.

Важливим напрямом російської політики щодо України є підривна діяльність. Російські спецслужби активізували створення агентурних мереж в Україні. Почали діяти численні структури російського впливу всього політичного спектра – від праворадикальних і клерикальних до комуністичних. Після 2004 року російські спецслужби сформували в південно-східних регіонах і Криму розгалужену мережу антиукраїнських організацій, контро-

льовану або навіть очолювану російською агентурою, – структури Партії регіонів, КПУ, ПСПУ, партій «Родина», «Русское единство», різноманітні православні групи, орієнтовані на ідеї «русского мира», сепаратистські політичні групи («Донецька республіка»), криміналізовані парамілітарні утворення («казачі» формування, бійцівські клуби, насамперед у Криму, організація «Оплот», охоронні структури, що активно використовувалися під час Революції гідності – «тітушки»). Переважна більшість цих груп не мали широкої суспільної підтримки, водночас вони активно взаємодіяли з правоохоронними органами за часів режиму В. Януковича. У 2006 р. ФСБ РФ створила підрозділи для дій у соціальних мережах («18 центр»).

З 2008 року Кремль розпочав пропагандистську підготовку до агресії проти України. У пресі, на телебаченні, в інтернеті реалізовувалися пропагандистські кампанії і спеціальні інформаційні операції. Масовими накладами видавалися різноманітні книжки про майбутню російсько-українську війну. Ідеологічним підґрунтям російської пропаганди стала концепція «русского мира»,

З 2008 року Кремль розпочав пропагандистську підготовку до агресії проти України.

сформульована ще в 1970-х роках у середовищі московської ліберальної інтелігенції (з кола М. Гефтера) й підхоплена у 2010-х патріархом РПЦ Кирилом (В. Гундяєвим).

Російська пропаганда мала три основні цільові аудиторії: західну, українську і власне російську. Головним завданням на західному напрямі було доведення штучності української нації і приреченості Української держави, яка так і не відбулася. Поміж українців поширювалися міфи про правічну єдність з російським народом, про «триєдиний, штучно розділений російський народ», переваги приєднання до новітньої Російської імперії / СРСР-2 «під геніальним керівництвом В. Путіна» та

водночас доводилася неспроможність українських еліт управляти незалежною державою, акцентувалося на їх корумпованості, нездатності до компромісів тощо. Російське суспільство інфікувалося ідеями великодержавного шовінізму, імперства, неповноцінності інших народів порівняно з «найдуховнішим у світі» російським народом, православного фундаменталізму, російського фашизму тощо. При цьому російська пропаганда не зупинялася перед поширенням найбрутальніших вигадок, гідну конкуренцію в чому пропагандистам складали лише російські політики і дипломати.

Російська культурна політика на українському напрямі була повністю інтегрованою в загальну стратегію ліквідації української державності. Російська пропаганда широко використовувала не тільки засоби масової комунікації, а й можливості культурно-розважальної індустрії: кінематограф, шоу-бізнес, а також інтернет. Російська культурна експансія проти України здійснювалася свідомо і наполегливо протягом усіх років незалежності, що почасти було обумовлено неефективністю державної гуманітарної і культурної політики.

Аналогічну мету переслідувала й російська енергетична політика. У 2009 році за результатами другої «газової війни» Росія сформувала потужний інструмент тиску на Україну в енергетичній сфері, створила можливості для фінансового знекровлення її економіки¹.

Насамперед як інструмент посилення впливу на Україну використовувалися політично обумовлені й економічно необґрунтовані проекти Північного і Південного потоків –

У 2009 році за результатами другої «газової війни» Росія сформувала потужний інструмент тиску на Україну в енергетичній сфері, створила можливості для фінансового знекровлення її економіки.

¹ У 2010-2013 роках стрімко зростало від'ємне сальдо платіжного балансу України (2010 р. – \$3,0 млрд, \$10,2 млрд, \$14,3 млрд, \$16,5 млрд, а загалом за роки правління В. Януковича – \$44 мільярди).

своєрідних каналів експорту корупції до Європейського Союзу¹.

Російський капітал стає ефективним інструментом Кремля. До 2013 року російський капітал встановив в Україні повністю або частково контроль над сферами зв'язку і телекомунікацій, паливно-енергетичним комплексом, частиною банківського сектору тощо. Ці процеси, які загрожують національній безпеці України, значно активізувалися після приходу до влади В. Януковича, чому «сприяла» ідентична кримінально-олігархічна сутність і відповідна бізнес-культура російських і українських кланів.

До 2013 року російський капітал встановив в Україні повністю або частково контроль над сферами зв'язку і телекомунікацій, паливно-енергетичним комплексом, частиною банківського сектору.

Протягом усіх років незалежності України Росія із застосуванням усього наявного арсеналу засобів підживлювала антиукраїнські, антизахідні й проросійські настрої у населення АР Крим і Севастополя. Свідомо ігноруючи результати волевиявлення кримчан під час Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року², кримська влада на початку 1990-х років здійснила кілька спроб відокремлення від України (1992 рік, 1994-1995 роки). Проте цей сценарій не набув широкої підтримки населення півострова. Спровоковані Росією сепаратистські вияви були зупинені скоординованими зусиллями керівництва держави і органів сектору безпеки і оборони.

Усвідомивши відсутність активної масової підтримки сепаратистських ідей³, Кремль зробив ставку на крим-

¹ Корупційні чинники відграють особливу роль у російській зовнішньополітичній стратегії, а корупційні схеми нерідко реалізуються за повного сприяння вищого керівництва Російської держави спецслужбами РФ.

² Акт проголошення незалежності України підтвердили 54,19 % мешканців Криму і 57,07 % м. Севастополя.

³ Очолювана С. Аксьоновим проросійська партія «Русское единство» отримала на виборах до ВР АР Крим у 2010 році лише 4,02 % голосів виборців.

ський криміналітет. Незавершеність процесу декриміналізації Криму, що розпочався у 1995 році, уможливила проникнення криміналу в державні, зокрема правоохоронні, органи, які нерідко обслуговували кримінальні угруповання. Саме криміналізовані кримські організації Партії регіонів і КПУ стали надійною опорою російського впливу і відіграли ключову роль під час російської агресії і наступної окупації¹.

Усвідомивши відсутність активної масової підтримки сепаратистських ідей, Кремль зробив ставку на кримський криміналітет.

З кінця 1980-х років, коли розпочалося повернення до Криму кримських татар, Кремль підживлював і експлуатував міжнаціональну ворожнечу між етнічними росіянами та корінним народом Криму – кримськими татарами, нагнітаючи ксенофобські настрої у російськомовних жителів Криму. Цілком логічним продовженням цієї політики одразу після незаконної анексії Криму стало розгортання масштабних переслідувань кримських татар та інших суспільних груп за етнічною і релігійною ознакою.

Одним із ключових чинників антиукраїнської політики Росії в Криму та згодом одним із провідних інструментів незаконної окупації півострова став Чорноморський флот РФ (ЧФ РФ). Згідно з низкою угод, підписаних Україною і РФ у 1994-1997 роках², Україна передала РФ в оренду на 20 років низку об'єктів у м. Севастополі, Автономній Республіці Крим і у м. Генічеськ (Херсонська область), які забезпечували базування флоту. Відповідно до зазначених угод РФ могла розташовувати

Одним із ключових чинників антиукраїнської політики Росії в Криму та згодом одним із провідних інструментів незаконної окупації півострова став Чорноморський флот РФ.

¹ Як і в самій Росії, криміналітет залишається основною опорою російської окупаційної влади в Криму (керівництво РФ призначило вихідця з однієї з найжорстокіших кримських ОПГ «Сейлем» С. Аксьонова («Гобліна») «главою» Криму, а очільника структури «Консоль» В. Константинова – головою кримського «парламенту»).

² Зокрема Угода про статус і умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України (1997 рік).

в Криму до 25 тисяч військовослужбовців і зобов'язала-ся не розміщувати ядерну зброю. Протягом усіх років базування ЧФ РФ на території України Росія фактично блокувала зусилля щодо остаточного унормування тимчасового перебування флоту, систематично порушувала взяті на себе зобов'язання, не допускала представників державної влади України у місця тимчасового базування ЧФ РФ для проведення інвентаризації наданого в оренду майна і земельних ділянок. Орендовані об'єкти використовувалися як база для здійснення розвідувально-підривної, інформаційно-пропагандистської та іншої антиукраїнської діяльності.

У 2008 році розпочалося вжиття комплексних заходів з підготовки збройної агресії проти України. Підрозділи російської військової розвідки здійснювали рекогносцировку майбутнього театру бойових дій у Криму і на сході України. Після 2010 року на східних і північних теренах України суттєво активізувався «реконструкторський

У 2008 році розпочалося вжиття комплексних заходів з підготовки збройної агресії проти України.

рух», який використовувався Головне розвідувальне управління Генерального штабу ЗС РФ і ФСБ РФ для легендованого вивчення і підготовки територій України для ведення бойових дій.

Після закінчення воєнного конфлікту з Грузією в серпні 2008 року військово-політичне керівництво Росії проаналізувало основні недоліки, виявлені під час ведення бойових дій, та розпочало активну роботу щодо їх усунення. Основним напрямом стала масштаб-

Після закінчення воєнного конфлікту з Грузією в серпні 2008 року військово-політичне керівництво Росії проаналізувало основні недоліки та розпочало активну роботу щодо їх усунення.

на воєнна реформа, яка докорінно змінила підхід до розвитку та застосування Збройних сил. При цьому особливу увагу було зосереджено на:

- змінах нормативно-правової бази у сфері безпеки та оборони як загальнодержавного

рівня (нова редакція Федерального закону «Про оборону» та Воєнної доктрини Росії), так і на відомчому рівні (бойові статuti ЗС РФ);

- удосконаленні та розвитку науково-технічного потенціалу, зокрема створенні сучасних засобів і систем управління, зокрема автоматизованих систем управління, зв'язку та розвідки;

- створенні нових військових об'єднань, з'єднань і частин¹.

Відповідно до Щорічної доповіді Генерального секретаря НАТО за 2015 рік, за останні три роки Росія провела принаймні 18 великомасштабних військових навчань, в окремих з них брали участь понад 100 тисяч військовослужбовців. Зокрема, моделювалися ядерні удари, завдані державам – членам і державам – партнерам НАТО. Навчання використовувалися для маскуванню масового переміщення військових підрозділів у межах підготовки до незаконної анексії Криму і агресії на сході України.

Практичне відпрацювання сценарію воєнної агресії проти України Росія здійснила під час проведення спільних стратегічних навчань (СН) ЗС РФ та Білорусі «Захід – 2013» 19-28 вересня 2013 року. Важливою особливістю оперативної та бойової підготовки ЗС РФ було використання єдиного задуму навчання, сутність якого полягала у такому.

Практичне відпрацювання сценарію воєнної агресії проти України Росія здійснила під час проведення спільних стратегічних навчань ЗС РФ та Білорусі «Захід – 2013».

У результаті виникнення політичної кризи в суміжній країні посилилася діяльність опозиційного руху. Використовуючи підтримку третьої сторони, опозиція намагається перейти до

¹ Так, у грудні 2011 року для ведення бойових дій на Азовсько-Чорноморському напрямку в складі Південного військового округу ЗС РФ було сформовано нову 49 загальновійськову армію зі штабом у м. Ставрополі. Кількість особового складу армії – близько 35 тисяч осіб, на озброєнні – до 350 танків, до 1 тисячі бойових бронемашин, до 180 гармат і мінометів, до 100 РСЗО «Град», 220 зенітно-артилерійських і зенітно-ракетних систем.

рішучих дій. У регіонах компактного проживання етнічних меншин формуються збройні загони опозиційних сил, які, використовуючи міжнаціональні та етнорелігійні протиріччя, розпочали збройне протистояння з провладними силами. З метою дискредитації законної влади перед світовим суспільством опозиційні сили вдаються до провокаційних дій, отримуючи всебічну допомогу західних держав, та закликають до втручання інших держав та міжнародних структур у внутрішньополітичний конфлікт. Натомість провладні сили намагаються дотримати конституційний лад у державі власноруч. Загострення ситуації може спровокувати хвилю акцій непокори і в РФ. Відповідно до міждержавних домовленостей між РФ та суміжною країною на її територію перекидається російський компонент Регіонального (Міжвидового) угруповання військ (сил). Це угруповання здійснює військові операції щодо нейтралізації незаконних збройних формувань та недопущення проникнення на територію країни нових збройних формувань.

Саме цей сценарій планувалося застосувати для анексії Криму та розгортання подальшої збройної агресії проти України. Порівняння оперативної побудови російського

Криваве протистояння в Криму, спровоковане спецслужбами і збройними силами РФ, мало надати політичні й пропагандистські підстави для вторгнення російських військ у східні і південні області України.

угруповання військ під час проведення навчань «Захід – 2013» та угруповання військ ЗС РФ, задіяних на Донецькому напрямку в серпні-жовтні 2014 року, виявляє їх ідентичність. Це однозначно доводить, що окупація Криму була лише складником загального задуму повномасштабної російської агресії проти України. Криваве протистояння в Криму, спровоковане спецслужбами і збройними силами РФ, мало надати політичні й пропагандистські підстави для вторгнення російських військ у східні і південні області України, як це відбулося в серпні 2008 року в Південно-Осетинському регіоні Грузії.

Протягом багатьох років українська влада під тиском як Росії, так і держав Заходу розглядала питання оборонного будівництва як другорядні.

Протягом багатьох років українська влада під тиском як Росії, так і держав Заходу розглядала питання оборонного будівництва як другорядні. Реформування армії переваж-

но зводилося до скорочення її чисельності та бойового складу. Не оновлювалися озброєння та військова техніка. Зокрема, більш ніж на порядок зменшився потенціал системи ППО. Масштабної руйнації зазнав вітчизняний оборонно-промисловий комплекс. До мінімуму було зведено бойову підготовку, органи військового управління втрачали ефективність, а особовий склад – бойовий вишкіл. Агресивно нав'язувалися ідеалістично-пацифістські уявлення про те, що збройні сили, інші військові формування є лише рудиментарним атрибутом держави, які ніколи не будуть застосовані для захисту України.

Прихід В. Януковича, Партії регіонів й очолюваного ними кримінального-олігархічного капіталу до практично монопольної влади створили для Кремля нові можливості посилення впливу на Україну. Так, у квітні 2010 року В. Янукович і Д. Медведєв підписали Харківські угоди, які продовжили термін базування ЧФ РФ на території України до 2042 року. За свідченням Д. Медведєва, ці угоди передбачали і другий, економічний, етап, реалізацію якого було відтерміновано. Підписання Харківських угод фактично стало стартом для безпосередньої підготовки операції РФ із встановлення повного контролю над Україною. У червні 2010 року Україна оголосила про свою позаблокову політику, тобто відмову від євроатлантичної інтеграції при декларативному збереженні курсу на євроінтеграцію.

Прихід В. Януковича, Партії регіонів та очолюваного ними кримінально-олігархічного капіталу до практично монопольної влади створили для Кремля нові можливості посилення впливу на Україну.

Як стало очевидно лише згодом, євроінтеграція не розглядалася і не могла розглядатися В. Януковичем та його найближчим оточенням як стратегічна мета України. Політика зближення з ЄС використовувалася для загравання з проєвропейськи налаштованою більшістю українського суспільства та засіб маніпулювання проєвропейськими політичними силами, а у зов-

нішньому вимірі – для безсоромного і цинічного торгу¹. Апофеозом торгівлі національними інтересами України стала домовленість з В. Путіним про отримання від РФ кредиту на суму \$15 млрд та низки інших економічних преференцій для наближених бізнес-структур в обмін на відмову від підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

Скориставшись наданими В. Януковичем можливостями, керівництво РФ розпочало реалізацію вирішального етапу своєї стратегії підкорення України. Ця комплексна, поліваріантна стратегія передбачала як мінімум два основні сценарії. Перший (базовий) передбачав підпорядкування всієї України переважно легальними політико-економічними методами, що мали забезпечити, по-перше, політичне відокремлення України від Заходу, а по-друге, її приєднання до інтеграційних проєктів РФ (Митного і Євразійського союзів), а також ОДКБ. Одночасно з першим відпрацьовувався другий, резервний, сценарій на випадок втрати контролю над керівництвом України. Він передбачав проведення стратегічної чекістсько-військової операції з метою відтинання від України її південно-східних регіонів і Криму.

Російська стратегія базувалася на чіткому розумінні сутності режиму, встановленого в Україні в 2010 році. Декларуючи в офіційних документах, зокрема в Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (червень 2010 року), Стратегії національної безпеки (червень 2012 року), посланнях Президента України до Верховної Ради України (2010, 2011, 2012 роки), завдання європейської інтеграції, посилення практичної взаємодії із Заходом та зміцнення сектору безпеки і оборони, керівництво держави систематично і свідомо

¹ Протягом мирних 2010-2013 років державний і гарантований державою борг України збільшився на понад 267 мільярдів гривень, або на 84 %, зокрема зовнішній – на понад 11 мільярдів доларів (на 42 %).

саботувало їх виконання. Натомість В. Янукович і його оточення сформували системне корупційне середовище, створивши на цій основі у тісній взаємодії з російським капіталом власний олігархічний клан – «Сім'ю».

Незважаючи на те, що верховну політичну владу в Україні отримав донецький кримінально-олігархічний клан, саме в цей час у Донецькій і Луганській областях активізувалося формування окремої «регіональної ідентичності». Реалізацію цього «проекту» здійснював донецький і луганський корумпований істеблішмент під прапорами відповідних обласних організацій Партії регіонів, КПУ, інших проросійських сил, зокрема, бюджетним коштом (наприклад, регіональна Цільова програма «Патріот Луганщини» на 2011 – 2014 роки, затверджена рішенням Луганської обласної ради від 25 лютого 2011 року № 3/12).

Після перемоги В. Януковича на президентських виборах 2010 року російська агентура стрімко проникала до керівних ланок системи забезпечення національної безпеки України. Показовим є майже одночасне призначення на ключові посади в секторі безпеки і оборони діячів, які мали міцні зв'язки з російськими спецслужбами: Д. Саламатіна (лютий 2012 року) і П. Лебедева (грудень 2012 року) на посаду Міністра оборони України, О. Якименка – на посаду Голови СБ України (січень 2013 року). Нині ці та інші колишні українські високопосадовці переховуються на території, контрольованій РФ.

Росія та агентура її спецслужб у державних органах України вживала системних заходів щодо розвалу українського сектору безпеки і оборони. Саме за часів правління В. Януковича було завдано нищівного удару обороноздатності України. Фінансування потреб

Після перемоги В. Януковича на президентських виборах 2010 року російська агентура стрімко проникала до керівних ланок системи забезпечення національної безпеки України.

Росія та агентура її спецслужб у державних органах України вживала системних заходів щодо розвалу українського сектору безпеки і оборони.

оборони здійснювалося в критично обмежених обсягах – на рівні 1 % ВВП. Причому значна частина цих вкрай не достатніх коштів розкрадалися оточенням В. Януковича і наближеними до нього бізнес-структурами. Розвиток Збройних Сил фактично не фінансувався. Пришвидшилися утилізація військового озброєння та розпродаж його найбільш сучасних зразків.

Дезорганізація роботи Міністерства оборони України під виглядом його реформування унеможливила ефективне управління ЗС України¹. У 2010 році було розформоване Об'єднане оперативне командування, а за рік – Командування сил підтримки, що суттєво ускладнило застосування сил і засобів ЗС України. Було завершено руйнівне за своєю суттю «реформування» районних (міських) військових комісаріатів, з 2010 року було призупинено зборову підготовку військовозобов'язаних. Саме за часів В. Януковича майже остаточно було зруйновано українську систему ППО, а найсучасніші зенітно-ракетні комплекси і засоби розвідки були передислоковані в Крим. Підрозділи ЗС України, Державна прикордонна служба України, інші органи сектору безпеки і оборони комплектувалися з повним ігноруванням принципу екстериторіальності, тобто переважно місцевими мешканцями.

Символічним актом приниження Збройних Сил України стало рішення уряду М. Азарова (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 липня 2013 року № 503) про передачу історичних будівель Національного університету оборони ім. І. Черняхівського Вищому спеціалізованому суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Головною метою запроваджених улітку 2013 року раптових і безпідставних торговельних обмежень РФ про-

¹ За 21 місяць – з 1 грудня 2011 року до 30 серпня 2013 року – було видано 14 наказів щодо змін структури Міністерства оборони України.

ти України, відповідної пропагандистської кампанії в ЗМІ було створення для В. Януковича та його уряду підґрунтя для виправдання перед українським суспільством і західними партнерами майбутнього рішення про відмову від підписання Угоди про асоціацію з ЄС. На ті самі цілі були спрямовані збройні провокації поблизу кордонів України¹.

У листопаді 2013 року демонстративні зрадницькі дії В. Януковича спровокували масові протести в Києві та інших містах України. Спочатку ці протести, швидше за все, розглядалися Кремлем не як загроза проросійському маріонетковому режиму, а як можливість підірвати потенціал спротиву України російським загарбницьким планам. Ескалація силового протистояння² збіглася за часом із зростаючим усвідомленням російським керівництвом реальної перспективи втрати керованості ситуації в Україні. Очевидно, що проти Євромайдану було застосовано відпрацьовану в 2004-2005 роках методологію організації контрпротестних акцій у вигляді «антимайданів», яка за два роки до того використовувалася для протидії «Болотному руху» в РФ. Саме «антимайдани» надалі стали організаційною основою сепаратистських виявів у Криму, регіонах сходу і півдня України.

Дії влади напередодні та під час подій, що згодом отримали назву Революція гідності, призвели до стрімкого погіршення відносин України із США та ЄС. Водночас

Головною метою запроваджених улітку 2013 року раптових і безпідставних торговельних обмежень РФ проти України, відповідної пропагандистської кампанії в ЗМІ було створення підґрунтя для виправдання рішення про відмову від підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

¹ Зокрема, 17 серпня 2013 року катер Прикордонної служби ФСБ РФ обстріляв українське рибальське судно, 4 рибалки було вбито, 1 – захоплений.

² Йдеться насамперед про звіряче побиття студентів на Майдані Незалежності в Києві вночі 30 листопада 2013 року, спроба силового розгону Євромайдану 9-10 грудня 2013 року, ухвалення репресивних законів проти громадянських прав («диктаторських законів») 16 січня 2014 року, вбивства і викрадення учасників протестних акцій після 19 січня 2014 року, збройні сутички 18-20 лютого 2014 року.

згідно з домовленостями В. Путіна та В. Януковича, досягнутими під час їх зустрічі 17 грудня 2013 року в Москві, розпочалася реалізація другого, економічного етапу Харківських угод. Домовленостями, зокрема, передбачалися заходи щодо інтеграції енергетичної, фінансової, оборонно-промислової, авіаційно-космічної сфер України й РФ, початку підготовки до приєднання України до

Митного союзу. У комплексі це означало для України втрату прямих контактів із Заходом та повне її підпорядкування інтересам Кремля. Тобто В. Янукович та його оточення стали на прямий шлях до позбавлення України державного суверенітету і незалежності.

В. Янукович та його оточення стали на прямий шлях до позбавлення України державного суверенітету і незалежності.

Підтримані кремлівським керівництвом і спецслужбами РФ неодноразові спроби режиму В. Януковича «втопити у крові» масові народні протести та збройні провокації призвели до ескалації насильства в м. Києві, загибелі багатьох учасників Євромайдану та працівників правоохоронних органів. Уже в другій половині лютого 2014 року правляча верхівка почала швидко втрачати контроль над ситуацією.

Підтримані кремлівським керівництвом і спецслужбами РФ неодноразові спроби режиму В. Януковича «втопити у крові» масові народні протести та збройні провокації призвели до ескалації насильства в м. Києві.

Після провалу силових спроб знищення протестного руху 18 лютого 2014 року та застосування захисниками режиму В. Януковича вогнепальної зброї проти протестувальників, які перейшли 20 лютого 2014 року в наступ, з метою припинення кровопролиття Верховна Рада України 21 лютого о 16:52 прийняла Закон України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України», а саме положень 2004 року (№ 4163), за який проголосували 386 народних депутатів України. Проте В. Янукович замість невідкладного його підписання о 22:40 втік із Києва, заздалегідь вивізнивши найцінніші речі з резиденції в Межигір'ї. Одно-

часно з ним залишило свої робочі місця та вдалося до втечі вище керівництво міністерств оборони, внутрішніх справ, податків і зборів, Служби безпеки, Генеральної прокуратури, багатьох інших центральних органів виконавчої влади, обласних і районних державних адміністрацій. Голова Верховної Ради України В. Рибак та його перший заступник І. Калетнік подали у відставку. Все це у сукупності занурило Українську державу у правовий вакуум. Поза сумнівом, зазначені дії були узгоджені з Кремлем, який мав на меті паралізувати державні інститути України і в такий спосіб унеможливити організований спротив російській агресії.

Кремль мав на меті паралізувати державні інститути України і в такий спосіб унеможливити організований спротив російській агресії.

Таким чином, у критичний момент початку активної фази стратегічної чекістсько-військової операції РФ проти України в Криму, на сході та півдні України (20–22 лютого 2014 року) військово-політичне керівництво держави, вище командування Збройних Сил України, МВС України, СБ України та інших органів сектору безпеки і оборони України фактично зникло. Унаслідок попередніх дій режиму В. Януковича обороноздатність України опинилася на критично низькому рівні, особовий склад органів сектору безпеки і оборони був деморалізований і втратив здатність до виконання наказів та здійснення опору збройній агресії.

В умовах самоусунення Президента України, Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України В. Януковича від виконання конституційних повноважень гаранта державного суверенітету й територіальної цілісності парламент України взяв на себе повну відповідальність за долю України і вжив рішучих заходів з відновлення конституційного ладу, керованості і обороноздатності держави. 22 лютого

Парламент України взяв на себе повну відповідальність за долю України і вжив рішучих заходів з відновлення конституційного ладу, керованості і обороноздатності держави.

2014 року Верховна Рада України обрала О. Турчинова Головою Верховної Ради України та відновила дію положень Конституції України, скасованих у неконституційний спосіб у 2010 році. Через самоусунення В. Януковича від виконання обов'язків глави держави на Голову Верховної Ради України О. Турчинова відповідно до Конституції України було покладено виконання обов'язків Президента України. У стислі строки було призначено нове керівництво органів сектору безпеки і оборони, а згодом повністю сформовано новий уряд України, відновлено діяльність органів виконавчої влади в Києві та регіонах.

Напередодні здійснення стратегічної чекістсько-військової операції Кремль ще влітку 2013 року розпочав безпосередню підготовку до незаконної анексії Криму та агресії на сході України. У Криму протягом листопада 2013 року – лютого 2014 року відбувалася консолідація проросійських сил, організовувалися незаконні збройні формування (загони «самооборони»), створювалася політична й організаційна інфраструктура для окупації півострова. Водночас практичними заходами підготовки Росії до анексії Криму стало розгортання в Південному військовому окрузі ЗС РФ оперативного угруповання

Кремль ще влітку 2013 року розпочав безпосередню підготовку до незаконної анексії Криму та агресії на сході України.

військ (сил) для забезпечення безпеки проведення Олімпійських зимових ігор 2014 року, яке за своїм складом у кілька разів перевищувало потреби забезпечення безпеки спортивних змагань.

РФ значно активізувала розвідку на території України. Зокрема, у другій половині 2013 року кількість обльотів літаками-розвідниками ЗС РФ кордонів з Україною зросла у кілька разів порівняно з попередніми періодами. Саме у цей час було значно активізовано агентурну роботу на території України, а також видову й радіоелектронну розвідку проти нашої держави.

За заздалегідь підготовленим планом починаючи з 20 лютого 2014 року (ще до втечі В. Януковича з м. Києва)¹ було організовано мітинги під сепаратистськими гаслами в містах Севастополі й Сімферополі, в яких провідну роль відіграли громадяни РФ. Разом з агентурою ФСБ РФ, ГРУ ГШ ЗС РФ, СЗР РФ, а також їх бойовими підрозділами для участі в цих заходах з Росії в Крим завезли громадян Росії з-поміж спортсменів, працівників охоронних фірм, колишніх військовослужбовців, які виконували роль «обурених кримчан», провокували конфлікти, всіляко намагалися дестабілізувати ситуацію.

Уночі 27 лютого 2014 року російські спецпідрозділи захопили адміністративні будинки парламенту й уряду АР Крим. 28 лютого 2014 року депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим під дулами автоматів «зелених чоловічків» із грубими порушеннями процедури ухвалили рішення про призначення референдуму щодо статусу Криму та призначили головою уряду Криму С. Аксьонова. З того самого дня підрозділи ЗС РФ встановили контроль над об'єктами критичної інфраструктури, аеропортами, перевалами, мостами, розпочали блокування українських військових частин та об'єктів на півострові, деякі з яких були раптово захоплені (одні з перших – українські об'єкти зв'язку та телекомунікацій). Уже на початку березня 2014 року окупаційні підрозділи вимкнули трансляцію українського телебачення на півострові.

З 28 лютого 2014 року підрозділи ЗС РФ встановили контроль над об'єктами критичної інфраструктури, аеропортами, перевалами, мостами, розпочали блокування українських військових частин та об'єктів на півострові.

Уже на початку березня 2014 року окупаційні підрозділи вимкнули трансляцію українського телебачення на півострові.

Працівники головних управлінь МВС та СБ України в Криму і управлінь МВС України і СБ України у м. Севас-

¹ На відомчій відзнаці Міністерства оборони РФ – медалі «За повернення Криму» проставлено дати 20.02.2014 – 18.03.2014, що свідчить про початок операції ще до втечі В. Януковича та завершення Революції гідності.

тополі одразу після втечі В. Януковича почали саботувати накази з Києва. Із 20 тисяч військовослужбовців підрозділів ЗС України, СБ України, УДО, внутрішніх військ МВС України, розвідувальних органів, дислокованих у Криму, лише 6 тисяч виїхали на іншу територію України. Водночас, незважаючи на чисельну перевагу російського агресора, шалений психологічний тиск і блокування

Із 20 тисяч військово-службовців лише 6 тисяч виїхали з окупованого півострова на іншу територію України.

військових частин, окремі підрозділи Збройних Сил України стійко тримали оборону й залишили півострів лише після отримання 24 березня 2014 року відповідного наказу.

За цих умов, швидко збільшуючи військове угруповання, яке за своїм бойовим потенціалом значно перевищувало дислоковані в Криму українські війська, Росія вже у першій декаді березня фактично завершила окупацію півострова.

У документальному фільмі А. Кондрашова «Крым. Путь на родину» (березень 2015 року) В. Путін заявив про свою готовність застосувати ядерну зброю під час операції з окупації Криму в разі втручання країн Заходу. Він також повідомив, що особисто керував воєнною операцією, під час якої російські морські піхотинці й частини спеціального призначення ГРУ ГШ ЗС РФ заблокували українські військові частини. Крім того, визнав, що підрозділи ГРУ ГШ ЗС РФ провели спеціальну операцію зі знищення ка-

У документальному фільмі А. Кондрашова «Крым. Путь на родину» В. Путін заявив про свою готовність застосувати ядерну зброю під час операції з окупації Криму в разі втручання країн Заходу.

налів спеціального зв'язку українських військових частин із Києвом. Також у фільмі повідомляється про факт наведення радарів терміново перекинутого в Крим берегового ракетного комплексу «Бастіон» на есмінець США «Дональд Кук», який перебував у Чорному морі.

Указом Президента України від 7 березня 2014 року № 261 було зупинено дію Постанови Верхов-

ної Ради Автономної Республіки Крим «Про проведення загальнокримського референдуму» від 6 березня 2014 року № 1702-6/14. Конституційний Суд України визнав оголошення референдуму таким, що не відповідає Конституції України. Проте всупереч нормам українського та міжнародного права 16 березня 2014 року «референдум» про незалежність АР Крим було проведено. При цьому не було дотримано жодних загальновизнаних стандартів народного волевиявлення. «Міжнародними спостерігачами», яких російська окупаційна влада допустила на півострів для роботи на «референдумі», були представники ультра-правих, неонацистських і комуністичних європейських партій, інші особи з нацистськими та неосталіністськими поглядами¹.

«Референдум» про незалежність Автономної Республіки Крим був проведений без дотримання жодних загальновизнаних стандартів народного волевиявлення.

В умовах бойкоту референдуму корінним народом Криму – кримськими татарами, присутності значної кількості озброєних російських військовослужбовців референдум в Автономній Республіці Крим начебто зібрав понад 1,2 млн заповнених бюлетенів (83,10 % загальної кількості виборців), з яких нібито 96,77 % засвідчили вибір «за возз'єднання Криму з Росією на правах суб'єкта Російської Федерації»². Як відомо, непоодинокі випадки такої «масової підтримки» характерні для виборчої системи РФ протягом останніх 20 років.

18 березня 2014 року в Москві Президент Росії В. Путін, самопроголошений «голова Ради міністрів Автономної

¹ Насправді міжнародна спільнота різко засудила агресію РФ проти України та брутальні порушення Росією норм міжнародного права. 27 березня 2014 року Генеральна Асамблея ООН абсолютною більшістю голосів її членів прийняла Резолюцію № 68/262 про підтримку територіальної цілісності України. Уже в березні 2014 року ЄС, США, Канада, Австралія та низка інших держав застосували санкції до РФ як до держави-агресора.

² Про масштаб фальсифікацій свідчить той факт, що при кількості населення у м. Севастополі на 01 листопада 2013 року 383 499 осіб, на референдумі підтримали приєднання до РФ 474 137 осіб, тобто 123 % населення.

Республіки Крим» С. Аксьонов, «спікер Верховної Ради Автономної Республіки Крим» В. Константинов і самопроголошений мер Севастополя О. Чалий підписали Договір про прийняття Республіки Крим до складу Росії. На цьому урочистому засіданні В. Путін виступив із промовою, в якій укотре підкреслив, що українці та росіяни – це один народ, а також зазначив: «на Україне живуть и будут жить миллионы русских людей, русскоязычных граждан, и Россия всегда будет защищать их интересы».

Цю заяву було зроблено вже під час другого етапу стратегічної чекістсько-військової операції – захоплення південних і східних областей України. Ще 23 лютого 2014 року в Москві відбувся мітинг, на якому заступник голови Державної Думи Федеральних Зборів РФ В. Жириновський закликав до розділу України на три частини,

Розгорнута в російській пресі масова істерія з гаслами про «фашистський переворот у Києві», «незаконну київську хунту» й «нагальну необхідність врятувати російськомовне населення України від оскажених фашистів-бандерівців» не припиняється й досі.

направлення російських «добровольців», які мали проголосити державу Малоросія зі столицею в Харкові. У російській пресі розгорнулася масова істерія з гаслами про «фашистський переворот у Києві», «незаконну київську хунту» й «нагальну необхідність врятувати російськомовне населення України від оскажених фашистів-бандерівців». Ця пропагандистська кампанія різного рівня інтенсивності не припиняється й досі.

28 лютого 2014 року збройні сили Росії розпочали «раптову перевірку боєготовності» військ Південного військового округу, зокрема ЧФ РФ, із залученням підрозділів Західного військового округу, в якій було задіяно до 150 тис. осіб особового складу, до 90 літаків, 120 вертольотів і 880 танків. Починаючи з 1 березня 2014 року відбулося розгортання російських ударних підрозділів у Ростовській, Воронежській, Курській, Білгородській, Брянській областях РФ. На Поліському, Слобожанському, До-

нецькому та Кримському оперативних напрямках у безпосередній близькості від кордонів України було створено ударне угруповання, яке перебувало в повній бойовій готовності до вторгнення в Україну принаймні до кінця травня 2014 року. ЗС РФ були в повній бойовій готовності для вторгнення на територію України зі сходу й півдня.

Для політичного виправдання російського вторгнення було використано звернення В. Януковича, який утік до Росії, до президента РФ В. Путіна 1 березня 2014 року. 4 березня 2014 року представник РФ у Раді Безпеки ООН В. Чуркін заявив під час її засідання:

"Сегодня я уполномочен сообщить также следующее. Президентом России получено следующее обращение президента Украины Виктора Януковича. Я цитирую.

Для політичного виправдання російського вторгнення було використано звернення В. Януковича.

Заявление президента Украины

Как законно избранный президент Украины заявляю: события на Майдане, незаконный захват власти в Киеве привели к тому, что Украина оказалась на пороге гражданской войны. В стране царят хаос и анархия. Жизнь и безопасность людей, особенно на юго-востоке и в Крыму, под угрозой. Под воздействием западных стран осуществляются открытый террор и насилие. Люди преследуются по политическому и языковому признакам. В этой связи обращаюсь к президенту России Владимиру Владимировичу Путину с просьбой использовать вооруженные силы Российской Федерации для восстановления законности, мира, правопорядка, стабильности, защиты населения Украины.

Виктор Янукович, 1 марта 2014 года"

У той самий день з аналогічним зверненням виступив сампроголошений «голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим» С. Аксьонов. В. Путін негайно направив до Ради Федерації Федеральних Зборів РФ пропозицію про введення російських військ в Україну, мотивуючи її «загрозою життю громадян Російської Федерації, співвітчизників, особового складу військового контингенту

збройних сил Російської Федерації, який дислокується <...> на території України». За кілька годин Рада Федерації одногolosно підтримала пропозицію російського президента.

11 березня 2014 року було оголошено про проведення «найбільших за 20 років» навчань повітряно-десантних військ Росії. Офіційно оприлюднена легенда навчань передбачала висадку 3500 десантників у тилу «умовного противника», причому командири мали дізнатися про місце висадки лише на борту літака. За час навчань 1500 десантників висадилися на полігоні в Ростовській області РФ у безпосередній близькості до кордону з Україною.

Із 1 березня 2014 року під гаслами приєднання півдня і сходу України до Росії розпочалася координована та контрольована російськими спецслужбами серія протестних акцій у східних і південних регіонах України – «Русская весна». Під їх прикриттям спеціально підготовлені

Із 1 березня 2014 року під гаслами приєднання півдня і сходу України до Росії розпочалася координована та контрольована російськими спецслужбами серія протестних акцій у східних і південних регіонах України – «Русская весна».

штурмові групи на чолі з російськими офіцерами здійснили спроби захопити адміністративні будинки в Харківській, Луганській, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Херсонській, Одеській, Дніпропетровській областях. Було захоплено будинки обласних державних адміністрацій у Донецьку, Луганську й Харкові, а також управління СБ України в Донецьку й Луганську.

Таким чином, факти неспростовно засвідчують ретельну підготовку до широкомасштабного вторгнення на територію України з метою реставрації маріонеткового режиму В. Януковича. Приводом для такого вторгнення мали стати криваві події в Криму.

Факти неспростовно засвідчують ретельну підготовку до широкомасштабного вторгнення на територію України.

Наслідком російської агресії, до надання відсічі якій держава не була готова, стало б повторення української трагедії 1917–1920 років, коли перемогу здобули декласовані елементи на чолі з більшовиками (прямими ідейними нащадками яких є бандформування ОРДЛО), і фактична втрата незалежності України.

Усвідомлюючи ситуацію, нове керівництво України розпочало передислокацію підрозділів Збройних Сил і правоохоронних органів України у східні й північні області держави. Було вжито нагальних заходів з відновлення дієздатності сектору безпеки і оборони, забезпечено керованість силами й засобами ЗС України, створено Національну гвардію, проведено часткову мобілізацію, розпочато формування добровольчих батальйонів для захисту України, швидко стабілізовано ситуацію в Києві, а також у Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській, Харківській, Херсонській областях. В Одеській області загрозу громадянському миру було подолано після того, як 2 травня 2014 року кривава провокація проросійських сил не досягла запланованого результату. Вживалися системні заходи з мобілізації міжнародної підтримки зусиль України в стримуванні російського агресора¹.

Зухвала агресія РФ отримала гідну відсіч. Всю Україну сколихнув широкий патріотичний рух. Завдяки героїзму

¹ Здійснивши збройну агресію проти України та анексувавши Крим, Росія брутально порушила міжнародне право, що підірвало засади європейської та глобальної безпеки. Відповідно до Резолюції № 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 року зазначені дії кваліфікуються як акт агресії. При цьому було свідомо й зухвало проігноровано положення Статуту ООН, Декларації про принципи міжнародного права, які стосуються дружніх відносин держав відповідно до Статуту ООН 1965 року, Декларації про недопустимість інтервенції та втручання у внутрішні справи держав 1982 року, Заключного акта Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 року, Основоположного акта Росія – НАТО 1997 року. Непередбачувана поведінка великої ядерної держави, яка відмовляється дотримуватися норм міжнародного права та власних зобов'язань та відверто зневажає державні кордони, відкрила «скриню Пандори», завдала руйнівного удару всьому світовому порядку, встановленому після Другої світової війни.

військовослужбовців, добровольців, пересічних громадян плани з окупації восьми південних і східних областей України було зірвано, а російський агресор був змушений перейти до прихованої підривної й терористичної діяльності в Україні, за винятком Донецької та Луганської областей. Але й тут наступ російських терористичних військ було локалізовано.

25 травня 2014 року в надзвичайно складних умовах було проведено визнані всім світом вільні й демократичні президентські вибори, переконливу перемогу на яких здобув Петро Порошенко.

Ці події остаточно засвідчили провал планів російського бліцкригу проти України. Спільними зусиллями суспільства та відроджуваної держави, дорогою ціною життів

*Розпочався черговий етап
російської агресії проти
України – гібридної війни,
яка триває й донині.*

тисяч українців ворога було зупинено. Розпочався черговий етап російської агресії проти України – гібридної війни, яка триває й донині.